

שירות התעסוקה

המרכז לייעוץ ומידע תעסוקתי

ב־1971 הוקמה במשרד העבודה והרווחה זרוע להכוון מקצועי — יחידה לפסיכולוגיה תעסוקתית. ב־1979 שולבה יחידה זו במסגרת שירות התעסוקה, וב־1982 הוסב שמה ל"מרכז לייעוץ ולמידע תעסוקתי" (להלן — המרכז). המרכז נמצא בתל־אביב ולו שלושה מדורים (מבחנים, מחקר, וניתוח עיסוקים) וארבע תחנות — בירושלים, בתל־אביב, בחיפה ובבאר־שבע. נוסף לכך עורך המרכז מבחנים פסיכומטריים בחמש לשכות תעסוקה — בירושלים, בתל־אביב, בחיפה, ברמת־גן ובאשדוד.

תפקידיו העיקריים של המרכז, שבו מועסקים 56 עובדים ב־39 משרות (מהם 26 יועצים המועסקים ב־17 משרות), הם: לסייע לפרט במציאת דרכו התעסוקתית ולהפנות מועמדים לקורסים ולבתי־ספר מקצועיים; למסור ולהפיץ מידע תעסוקתי. המרכז עוסק במחקר ובניתוח עיסוקים ובייעוץ לפרט בבחירת מקצוע, ועורך מבחני התאמה מקצועית־תעסוקתית. שירותי הייעוץ והאיבחון ניתנים למופנים מטעם לשכות התעסוקה למבוגרים ולנוער והלשכה לאקדמאים; האגף להכשרה מקצועית שבמשרד העבודה והרווחה; המוסד לביטוח לאומי; הלשכה להכוונת חיילים משוחררים שבמשרד הביטחון; שירותי המבחן; וכל אדם הפונה מיוזמתו למרכז. תקציב המרכז לשנת הכספים 1981 היה 5.4 מיליון שקל, והוצאה למעשה הסתכמה ב־5.1 מיליון שקל. תקציבו לשנת הכספים 1982 הסתכם ב־10.7 מיליון שקל, ככלל זה הוצאה מותנית בהכנסה בסך של 3.1 מיליון שקל.

2. בחודשים נובמבר ודצמבר 1982 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת במרכז ובתחנות בתל־אביב ובירושלים.

ייעוץ בתחנות

להלן נתוני המרכז על מספר הפונים אליו בחודשים ינואר—יוני 1982 בהשוואה לאותם חודשים ב־1981, וסוגי הטיפול בהם:

סוג הטיפול	ינואר—יוני 1982	ינואר—יוני 1981	השינוי באחוזים
ייעוץ תעסוקתי בתחנות המרכז	1,708	1,643	+ 39
מידע תעסוקתי	1,251	1,096	+ 14.1
מבחנים פסיכומטריים בלשכות התעסוקה	1,365	1,601	- 14.8
בדיקת מועמדים לקורסים ומיונים	2,345	1,682	+ 38.9

הייעוץ בתחנות המרכז כולל שיחות של הפונה עם היועץ ובחינה פסיכומטרית מקיפה, הנמשכת כשש שעות בממוצע לכל פונה. במחצית הראשונה של 1982 קיימו היועצים כ־4,000 שיחות עם הנועצים, שתיים—שלוש שיחות, בממוצע, לכל נועץ; היועץ מקיים שתיים עד שלוש שיחות ביום.

1. מרבית הפונים לקבלת ייעוץ במרכז הם צעירים עד גיל 26; 39% מקרב הפונים בשנת 1981 היו בעלי השכלה על־תיכונית או בעלי השכלה תיכונית מלאה. שיעור בעלי ההשכלה העל־תיכונית ובעלי תעודות בגרות, בקרב הפונים באופן עצמאי למרכז, היה גבוה יותר והגיע ל־54%. רבים מהם באים להתייעץ בעיקר בקשר להמשך לימודים ולא במטרה לקבל עזרה במציאת מקום עבודה.

שירותי הייעוץ ניתנים ללא תשלום למרות שחלק גדול מהפונים שייכים לרבדים מבוססים שאין צורך להעניק להם ייעוץ חינם. באפריל 1982 גיבשה מינהלת השירות הצעה לתקן את חוק שירות התעסוקה והוגשה הצעת תזכיר להצעת חוק, שתאפשר לשירות לגבות אגרה בעד עריכת מבחנים לקביעת כשירותיותו או התאמתו של אדם לעבודה המבוקשת על ידיו או המוצעת לו.

העובדה, שהשירותים ניתנים הינם עודדה אנשים לפנות למרכז, למרות שחלקם אינם זקוקים בהכרח לשירותיו. הדברים אמורים לגבי פונים, שהייעוץ אינו חיוני להם משום שיש להם כיוון לימודים מוגדר או שדרכם המקצועית ברורה להם. במקרים אחרים בעיותיו של הפונה למרכז עשויות להפתר על ידי פקיד ההשמה, או היועץ התעסוקתי שבלשכת התעסוקה. המרכז אינו עורך מיון ראשוני מסודר של הפונים אליו לקבלת הייעוץ — הדברים אמורים במיוחד לגבי כמחצית מכלל הנועצים הפונים למרכז באופן עצמאי, שאינם עוברים כל סינון ראשוני על ידי גורם מפנה.

2. אדם המעוניין בקבלת ייעוץ תעסוקתי מופנה על ידי הגוף המטפל בו, או פונה לתחנה באופן עצמאי; מזכירות התחנה קובעת לו פגישה עם היועץ. בפגישה הראשונה עם היועץ מתבקש הנועץ למלא שאלון ונפתח לו תיק, המתעד את תהליך הייעוץ. עם פתיחת התיק נרשם הנועץ ביומן, הכולל מלבד נתונים עליו פרטים על תהליך הייעוץ.

— המרכז לא הוציא נהלים כתובים להסדרת הטיפול בפונים. כמצב זה נוקטות התחנות דרכי פעולה ורישום שונות, שבהלקן לא היו יעילות. כתשובתו הודיע השירות, כי הורה למנהל המרכז להכין מערכת נהלים, שיקבעו את סדרי העבודה והרישום בתחנות, כדי להבטיח דפוסי פעולה אחידים ויעילים כהן.

הייעוץ כולל שיחות עם היועץ ובחינות פסיכוטכניות. הפגישה עם היועץ נמשכת זמן רב והטיפול בפונים הוא פרטני, היועץ קובע פגישה עם נועץ אחר הנמשכת כשעתיים. אי התייצבותם של נועצים לפגישות שנקבעו להם, ללא הודעה מראש, פוגעת בעבודת המרכז ומאריכה את משך ההמתנה לייעוץ, הנע בדרך כלל בין שבועיים לששה שבועות. על פי הערכת המרכז 30% מקרב הנועצים אינם מתייצבים לפגישות שתואמו מראש עם היועצים. משרד מבקר המדינה בדק את שיעורי ההתייצבות של הנבחנים בבדיקות הפסיכוטכניות, בחודשים מאי ויוני 1982 בתחנות בירושלים ובתל-אביב, והתברר שבאותה תקופה לא התייצבו 74 נועצים, מבין 241 שהוזמנו לבחינות. המרכז אינו נוקט פעולה נגר הנועצים, כגון הפסקת המשך הטיפול כאלה שלא באו לייעוץ או לבחינות שוזמנו להם. כתשובתו הודיע השירות, כי אישור הצעת תיקון החוק, כאשר לגביית תשלום בעבור הייעוץ, תצמצם את היקף הבעיה.

3. היועץ, הנעזר בתוצאות המבחנים הפסיכוטכניים הנערכים ובבדקים על ידי בוחני המרכז, קובע את אופי הטיפול, קצבו, ומועדי הפגישות עם הנועץ; הוא המסכם והמסיים את הטיפול ומדווח לגופים המפנים על הטיפול, בעת הצורך. האופי העצמאי של עבודת היועצים מחייב פיקוח של מנהלי התחנות על עבודתם.

— למנהלי התחנות אין כלים נאותים לפיקוח ולמעקב אחר עבודת היועצים, כגון מידע מרכזי על עומס העבודה, סיכום של טיפולים גמורים, פרטים על אי גמירת טיפול והסיבות לכך. המרכז ציון כתשובתו, כי ינהיג במרוצת שנת 1983 יומן, שיכלול פרטי מידע לעריכת מעקב ויאפשר למנהלי התחנות לעקוב אחר עבודת היועצים ולפקח על פעולותיהם.

ניתוח עיסוקים ומבחנים

המרכז עוסק בתאור ענפים מקצועיים וחקר מקצועות. ניתוח העיסוקים מספק מידע על המקצועות כדי לקבוע מדדים שיעזרו להתאמתו של העובד למקצוע זה או אחר ולהכנת בחינות מיון למקצועות השונים. במאסר 1977 הוציא המרכז ספר "דפי מידע" הכולל תיאור של יותר מ-200 עיסוקים; נוסף לכך ביצע המרכז ניתוח עיסוקים ל-60 ענפים בקירוב הניתוחים כוללים תאור מפורט של הענף; תהליך הייצור, תיאור העיסוקים ודרישותיהם.

תהליך הייעוץ כולל מבחנים פסיכומטריים הנמשכים כשש שעות. מבחנים אלה הם בסיס חשוב של הייעוץ. וההכוונה התעסוקתית, וטיבם קובע במידה רבה את הצלחת הייעוץ. בצד המבחנים הפסיכומטריים המבוססים על בדיקות בכתב, עורך המרכז בחינות פסיכומטריות, הנערכות על פי רוב לאוכלוסיות בעלות רמה גבוהה יותר המתקשות בהתבטאות בכתב, או לאוכלוסיות הנדרשות לבחינות טכניות, המבחנים הפסיכומטריים נערכים בעזרת מערכת מכשירים הבודקים בעיקר מיומנות פסיכומטריות, קשב, ארגון, תפקוד ודיקו בתנועות. מערכת המבחנים הפסיכומטריים טוריים הוקמה במרכז ב-1970.

— ממסמכי המרכז עולה, כי מאז בניית המערכת לא קודם הנושא הפסיכומטרי, ולא היה קיים צוות החזקה שיטפל במכשירים, שבעזרתם בודקים מיומנות זו. רבים מהמכשירים

מקולקלים ואין משתמשים בהם. אין אחדות בין התחנות מבחינת השימוש במכשירים הפסיכומטריים; המצב המור בעיקר בתחנות שבחיפה ובבאר שבע: נמצאו במצב תקין ובשימוש שניים—שלושה מכשירים בלבד מבין שבעה המרכיבים את המערכת.

— במרכז לא קיימת מערכת מבחנים פסיכוטכניים התואמת לבחינת נוער שולי הנושר ממערכת החינוך. במצב זה שירות התעסוקה מעדיף, במרבית המקרים, שלא להפנות נערים כאלה למבחנים, המשמשים בעיקר את המבוגרים ואת צורכי המיון של הקורסים.

קשר עם לשכות התעסוקה

דורש עבודה הפונה ללשכת התעסוקה יכול לקבל ייעוץ מהיועץ בלשכה, שאינו פסיכולוג תעסוקתי אלא, בדרך כלל, פקיד השמה שעבר קורס של השירות ליועצי תעסוקה. היועץ יכול להפנות את דורש העבודה למבחנים, שעורך המרכז בלשכות השירות, או לייעוץ מקיף ויסודי בתחנות המרכז. דורש עבודה הפונה ללשכת התעסוקה יכול לקבל ייעוץ מהיועץ בלשכה, שאינו פסיכולוג תעסוקתי אלא, בדרך כלל, פקיד השמה שעבר קורס של השירות ליועצי תעסוקה. היועץ יכול להפנות את דורש העבודה למבחנים, שעורך המרכז בלשכות השירות, או לייעוץ מקיף ויסודי בתחנות המרכז. להלן פרטים על פניית והפניית נועצים למרכז על ידי מוסדות במחצית הראשונה של שנת 1982:

הגורם המפנה	מספר הנועצים	אחוז מכלל הפונים
פונים באופן עצמאי	846	19.5
לשכות התעסוקה	337	19.7
הלשכה להכוונת חיילים משוחררים (באמצעות לשכות התעסוקה)	215	12.6
מוסדות שיקום, סעד ורווחה	117	6.8
מרכזי הכשרה	53	3.1
גורמים אחרים	140	8.3
	1,708	100

סה"כ

— מנתוני המרכז עולה, כי שירות התעסוקה נעזר במידה קטנה יחסית ביועצי התעסוקתי הניתן בתחנות המרכז: מכלל הנועצים במרכז הופנו על ידי לשכות התעסוקה רק 552 נועצים (כ-32% מכלל הפונים); 79 מבין הנועצים, שהופנו על ידי הלשכות היו ימאים, החייבים לעבור את הבחינות בתחנות הייעוץ כדי להתקבל לעבודה כימאים; מבין שאר 258 הנועצים — הופנו 222 (13% מכלל הפונים למרכז) על ידי לשכות שירות התעסוקה למבוגרים ולנוער*. ניתוח הנתונים העלה, כי מבין 74 לשכות מבוגרים רק 20 לשכות היפנו נועצים למרכז. 54 לשכות, ביניהן לשכת תל-אביב ולשכות גדולות אחרות (טבריה, כפר סבא, לוד, רמלה, אשדוד, אשקלון ודימונה) לא היפנו כלל דורשי עבודה לייעוץ במרכז. הניתוק משירותי הייעוץ, שמגיש המרכז, בולט בעיקר באזורים המרוחקים ממרכזי הארץ.

הקשר רופף במיוחד בין לשכות התעסוקה לנוער לבין המרכז והוא בולט בתהליך השמתם של בני נוער שנשרו ממערכת החינוך ועומדים לפני הצטרפות למעגל העבודה: בשנת 1981 פנו לתחנות המרכז לקבלת ייעוץ 427 נערים. הגורמים המפנים העיקריים היו רשויות חינוך — 31%, ורשויות סעד ורווחה — 15%; 30% מקרב הנערים פנו באופן עצמאי. רק 36 נערים — 8.4% מכלל הנערים שפנו למרכז לקבלת ייעוץ — הופנו על ידי לשכות התעסוקה.

מעקב אחר הנועצים

במטרה לעקוב אחר הצלחת הייעוץ עורך המרכז מעקב אחר מקבלי הייעוץ, כחצי שנה לאחר שקיבלו ייעוץ. טופס המעקב כולל פרטים על מקום העבודה ו/או הלימודים הנוכחיים של הנועצים; מידת שביעות רצונם מעבודתם או מלימודיהם; שביעות רצון מהייעוץ שניתן, וכן הערכת הנועצים את המידה שבה נעזרו בייעוץ, ואם עיסוקם הנוכחי הוא בהתאם לסיכום בייעוץ.

* על ביקורת בנושא לשכות תעסוקה לנוער — ראה עמ' 844 בדו"ח זה.

המרכז לא קבע מדדים מספיקים לבדיקת הצלחתו של היועץ ולהערכת המידה שבה נעזרים הנועצים בשירותיו. במעקבים אחר הנועצים, שעורך המרכז, הוא הסתפק בהערכת הנועצים עצמם את הייעוץ, כפי שהיא מתבטאת בטופסי המעקב, המרכז אינו משווה את הנתונים על עיסוקיו הנוכחים של הנועץ עם הערכות והמלצות היועץ בעת הייעוץ. במקרים של נועצים שהופנו על ידי שירות התעסוקה אין המרכז עורך מעקב אחר מידת יישום המלצות היועץ בתהליך השמתו של דורש העבודה.

משרד מבקר המדינה בדק 100 שאלונים שנבחרו באקראי מבין שאלוני המעקב שעורך המרכז. מהמידגם עולה, כי כ-52% מכלל הפונים העריכו כי עיסוקם חצי שנה לאחר הייעוץ אינו מהווה כלל המשך למסכם בייעוץ, או שהוא מהווה המשך במידה מועטה; 41% מכלל העונים העריכו כי הייעוץ לא עזר להם כלל או שעזר להם במידה מועטה, וזאת לעומת כ-24% שענו כי הייעוץ עזר מאוד או במידה רבה.

הממצאים העיקריים שהועלו בכיקורת שנערכה במרכז לייעוץ ולמידע תעסוקתי היו כדלהלן:

1. המרכז לא הוציא נהלים כתובים להסדרת המיפול בפונים.
 2. הפיקוח על עבודת היועצים לא היה מספיק.
 3. מערכת המכשירים, שנועדה לעריכת מבחנים פסיכומטריים לא תוחזקה כהלכה; חלק מהמכשירים מקולקלים ואינם נמצאים בשימוש, דבר הפוגם כעריכת המבחנים.
 4. העדר מערכת מבחנים פסיכומטריים משמעותית, שצריכה לענות על צרכים בבחינת נוקר שגשר ממסגרות עבודה ולימודים.
 5. קשר בלתי מספיק בין שירות התעסוקה לבין המרכז, דבר הגורע מתרומת המרכז למערכת ההשמה של השירות.
- מן הצורך, ששירות התעסוקה יתן דעתו לתיקון הליקויים שהועלו בפעולת המרכז, ויעשה להעלאת רמת הפיוע שהוא נותן לאוכלוסיה הזקוקה לשירותיו.

תנאים סוציאליים לעובדים מיהודה, שומרון וחבל עזה

1. בהתאם להחלטת ועדת השרים לענייני כלכלה מיולי 1968, עובד שהוא תושב יהודה, שומרון וחבל עזה (להלן — השטחים), יקבל, בעבדו בישראל, שכר ברוטו ונטו השווים לשכרו של כל עובד אחר בישראל, בעל נתונים אישיים ומקצועיים זהים; הוא גם יהיה זכאי לתנאים סוציאליים, שלהם זכאי כל עובד בישראל על פי החוק וההסכמים הקיבוציים. אגף מדורי התשלומים, שבשירות התעסוקה (להלן — האגף), מופקד על הסדרת תשלום שכר העבודה והתנאים הסוציאליים של עובדי השטחים, המועסקים בישראל על פי חוק שירות התעסוקה, התשי"ט-1959, באמצעות משרדיו האזוריים (11 מדורי תשלומים — להלן מדורי התשלומים). במדורי התשלומים עורכים את חישובי שכר העבודה לעובדים, מחשבים את הסכומים בגין הזכויות הסוציאליות שלהם הם זכאים, ומטפלים בגבייה מהמעסיקים של שכר העבודה וההשתתפות לכיסוי תנאים סוציאליים והפרשות לקרנות שונות. מדורי התשלומים משלמים לעובדים את שכר העבודה באמצעות המעסיקים, לאחר שהאחרונים מעבירים למדורים את הסכומים המתאימים.

בשנת הכספים 1981 הועסקו בישראל, באמצעות שירות התעסוקה (להלן — השירות), כ-43,000 עובדים מהשטחים בממוצע חודשי. ס"ה ימי העבודה שהם עבדו במשך השנה היו כ-10.3 מיליון, מזה בחקלאות 1.4 מיליון, בתעשייה ובשירותים 5.7 מיליון, ובבנייה 3.2 מיליון. שכר העבודה הכולל, ברוטו, שהמעסיקים העבירו למדורי התשלומים בשביל העובדים, לפי התעריפים המקובלים ב-1981, היה כ-1.54 מיליארד שקל; המעסיקים שילמו לעובדים האמורים כ-431 מיליון שקל נוספים מעבר לשכר על פי התעריפים האמורים בעבור שעות נוספות, פרמיות וכו', ותשלומי הפרשה לקרנות פנסיה ופיצויים ולתנאים סוציאליים נילווים בגין חופשות ומחלות בסך של כ-647 מיליון שקל. שכר העבודה הממוצע ליום באפריל 1981 היה 172.8 שקל, ובסוף שנת הכספים — במאוס 1982 — היה השכר 326.5 שקל.

2. בחודשים נובמבר ודצמבר 1982 בדק משרד מבקר המדינה במשרד הראשי של שירות התעסוקה בירושלים, ובמדורי התשלומים בירושלים, בתל-אביב, בחדרה ובנתניה, את סדרי התשלומים של שכר העבודה ותנאים סוציאליים לעובדים וכן את ההסדרים המינהליים הכרוכים בכך. על ביקורת קודמת בעניין הסדרת התעסוקה של עובדים מהשטחים ותשלום שכרם, ראה דו"ח שנתי 27 (עמ' 471).

כספים וחשבונות

שירותי מיכון

בסוף כל חודש מעבירים המעסיקים למדורי התשלומים נתונים מפורטים המרוכזים ביומן עבודה, וגליון ביצוע תשלומים על ימי עבודה ושכר עבודה באותו חודש, לגבי כל עובד. נתונים אלה משמשים לחישובי שכר עבודה וזכויות סוציאליות של העובד מצד אחד, ולקביעת הסכום המגיע מהמעסיק, שעליו להעביר למדור התשלומים בעבור שכר העבודה והתשלומים הסוציאליים, מצד שני.

בתחילת שנות השבעים התקשר השירות עם חברה לצורך קבלת שירותי מחשב: בעיקר עריכת חישובי שכר עבודה והנפקות שיקים לעובדים, ניהול רישומי הזכויות הסוציאליות וניהול מערכת החשבונות של מדורי התשלומים (כולל חשבונות המעסיקים והבנקים). עוד מספקת החברה שירותים שונים, כגון רכישת נייר לעיבודי המיכון, ובאמצעות חברה אחרת — ניהול מאגר מידע על גבי מיקרופילמים, על זכויות סוציאליות שצברו העובדים. התשלומים לחברה בעבור שירותיה השונים, מבוססים על הסכם משנת 1973, המתעדכן פעם בשלושה חודשים על פי השינויים במדר המחירים לצרכן. בשנת הכספים 1981 שילם השירות לחברה סך של כ-16 מיליון שקל תמורת שירותיה.

— מדורי התשלומים אינם נוהגים לבדוק את פרטי החשבוניות שמגישה החברה בדבר כמות העיבודים ומספר השיקים שהוכנו והודפסו. מנהל היחידה לעיבוד נתונים אוטומטי (ענ"א) מאשר אמנם את החשבוניות החברה, אולם בלי שהנתונים בדבר כמות העבודה שהחברה ביצעה נבדקו קודם לכן על ידי כל מדור ומדור.

נוכה התקופה הארוכה, שחלפה מאז עריכת ההסכם עם החברה והסכומים הניכרים שמשלם השירות לחברה, עמדה הביקורת על כך, שזמן הראוי לבחון מחדש את תנאי התקשרותו עם החברה, הן לגבי קבלת השירותים השונים באמצעותה והן לגבי קביעת התעריפים.

סדרי בקרה פנימית

1. לביצוע הפעולות הכספיות מנהל כל מדור תשלומים, בנפרד, חשבונות שונים בבנקים מסחריים, לצורך גביית שכר עבודה ותשלומים אחרים מהמעסיקים; חשבונות אלה מיועדים להפקדה בלבד, ולעובדי מדור התשלומים אין זכות משיכה מהם. עוד מנהלים המדורים חשבונות בבנק הדואר לצורך תשלום לעובדים של שכר עבודה וזכויות סוציאליות, פיצויי פיטורין וכו'. מחשבונות אלה יש לעובדים במדורי התשלומים זכות משיכה.

— בביקורת במדורי התשלומים נמצא מלאי טופסי שיקים אשר לגביהם אינו מנוהל כל רישום, זאת בניגוד להוראות התנ"ס המחייבות לרישום בעת קבלתם. עוד נמצא, שטופסי שיקים המיועדים לתשלומים סוציאליים ועליהם מודפס שם המדור, הועברו ממדור אחד (בדרך כלל תל-אביב) למדורים שונים, ללא כל רישום ו/או תעודת משלוח. הביקורת הדגישה בפני הנהלת השירות, שסדרי מינהל ובקרה פנימית תקינים מחייבים יתר הקפדה על קיום ההוראות המתייחסות לטיפול בטפסים בעלי ערך כספי.

2. המעסיקים מגישים למדורי התשלומים, בכל חודש, יומני עבודה ובהם נתונים בדבר העובדים שהעסיקו, מצבם המשפחתי, השכר היומי, וס"כ ימי עבודה של כל עובד. לאחר בדיקת הנתונים הם מועברים לעיבוד במחשב, המכין שיק לכל עובד וכן ריכוז הסכומים שהמעסיק צריך לשלם — ס"ה שכר ברוטו, כולל תשלומים סוציאליים. לאחר שהמעסיק משלם למדור את המגיע ממנו, הוא מקבל את השיקים לחלוקה לעובדיו.

— במדור התשלומים בירושלים נמצאו בעת הביקורת 35 שיקים של מעסיקים, התומים בידיהם ללא ציון סכום, תאריך או כל רישום אחר. לפי הסבריו של מנהל המדור נוהגים עובדי המדור לקבל מהמעסיקים שיקים התומים, על חלק (בלאנקו) ולאחר עיבוד הנתונים של אותו מעסיק ורישום הסכום המגיע ממנו, הם ממלאים את פרטי השיק, כותמים קבלה על הסכום, ואף מקפידים בבנק את השיק. הביקורת עמדה על כך, שנוהל זה נוגד את כללי הבקרה הפנימית.

1. תשלומי המעסיקים בגין שכר עבודה והוצאות נילוות — תנאים סוציאליים — מופקדים בשני בנקים מסחריים שאיתם קשור השירות. בהסכמים עם הבנקים, שנערכו עוד ב-1973, נקבע, כי סכום השיקים המופקדים לגבייה במחצית הראשונה של השבוע (בימים א', ב', ג'), יועבר לבנק הדואר לאחר הגבייה, ביום ו', ואילו סכומי השיקים שהופקדו במחצית השנייה של השבוע (בימים ד', ה', ו'), יועברו לבנק הדואר ביום ב' בשבוע שלאחר מכן. בעניין זה העיר מבקר המדינה עוד בדו"ח 27 (עמ' 473), שכתוצאה מההסדר עומדים לרשות הבנקים במשך ימים סכומים ניכרים. המדורים גם לא דאגו לבדוק אם הבנקים מעבירים את הכספים למשרד האוצר במועדים שנקבעו בהסכמים.

הביקורת עמדה על כך, שההסכמים עם הבנקים נערכו לפני כעשר שנים, כאשר תנאי החזקת הכסף בבנקים, שיעורי הריבית והאינפלציה, ושיטת העבודה בבנקים היו שונים מאלה הקיימים בשנות השמונים. בעידן המחשבים מתאפשרת קבלת מידע יומיומי על גביית השיקים המופקדים וכיטול ימי הערך (דחיית זיכוי ההשבון עד לגביית השיקים), ומן הרצוי לכן, שהשירות ידאג לשינוי התנאים שנקבעו עם הבנקים.

2. כדי לבדוק את נכונות הרישומים בחשבונות הבנקים, עורכים מדורי התשלומים, בכל חודש, התאמה בין הרישומים בבנק לבין הרישומים בספרי החשבונות של כל מדור.

— כמדור התשלומים בתליאכים לא נערכו התאמות של החשבונות מחודש אפריל 1982, דהיינו פיגור של כחצי שנה.

תשלומי זכויות סוציאליות ופיצויים

זכויות סוציאליות

העובדים מהשטחים זכאים לתשלום דמי חופשה ותגים, דמי מחלה, ודמי ביגוד והבראה, ככל עובד אחר בישראל. שיעורי תשלומים אלה הם בהתאם להסכמים הקיבוציים ו/או על פי החוק, ומבוצעים באמצעות מדורי התשלומים. על פי הדיווח של ההשב הכללי ליום 31.3.82, התקבולים בסעיפים אלה שנתקבלו מהמעסיקים בשנת הכספים 1981, היו בסך כולל של כ-177.1 מיליון שקל, ואילו התשלומים לעובדים היו בסך של כ-53.1 מיליון שקל. בתאריך האמור הצטבר בחשבונות החשב הכללי בסעיפים אלה סך של 231.1 מיליון שקל, במחירים שוטפים (ראה להלן). הביקורת בדקה במדורי התשלומים את סדרי התשלומים לעובדים בעבור הזכויות הסוציאליות.

— בכל מקרה של תשלום בגין זכויות, שהצטברו בשנים קודמות ואף משנת 1970; חושבו הזכויות ותמורתן שולמה במחירים שוטפים ללא תוספת ריבית והפרשי הצמדה. חישוב זה מבטל, למעשה, את ערכן של ההטבות הסוציאליות.

תשלום פיצויי פיטורין

העובדים מהשטחים זכאים לתשלום פיצויי פיטורין בשיעורים הבאים: בענף הבנייה — 9.5% מהסכומים ששולמו כשכר עבודה על פי התעריף, ובשאר הענפים — 7.5%. על תשלומים אלה נוהג השירות להוסיף 5% ריבית בשנה, וכן הפרשי הצמדה למדד המחירים לצרכן (להלן — המדד) על 80% מהסכום שנצבר. מהתשלומים מנכה המשרד 10% בעבור הוצאות ניהול וכן פרמיה לביטוח הדדי. המדורים מרכזים את כל הנתונים לצורך חישוב הפיצויים, כולל הפרשי הצמדה, בטופס מיוחד. הביקורת העלתה:

— מדור התשלומים בחדרה נהג לחשב את הפרשי ההצמדה המגיעים עד למועד סיום העבודה של העובד, ולא עד למועד תשלום הפיצויים. בתשובתו מינואר 1983 הודיע השירות, כי הוציא הוראות לתיקון הליקויים, שלפיהן ישולמו הפרשי הצמדה על כל סכום הפיצויים, למועד הכנת התשלום.

חשבונות אצל החשב הכללי

מדורי התשלומים מגישים בכל חודש לאגף במשרד הראשי, דו"ח על תקבולים ותשלומים בגין שכר עבודה וזכויות סוציאליות. בדו"ח מפורטים כל סעיפי התקבולים בגין הזכויות הסוציאליות, לפי הענפים, ובצד החובה כל סעיפי התשלומים שנעשו באותו חודש על ידי מדור התשלומים. במשרד הראשי בירושלים מרכזים את דו"חות 11 המדורים. ניכויים והפרשות, שנגבו בעבור מוסדות שונים, כגון מס הכנסה, ביטוח לאומי, וההסתדרות הכללית של העובדים, מועברים ליעדיהם, ואילו היתרה מועברת לחשבון מיוחד המנוהל אצל החשב הכללי. לפי דו"ח החשב הכללי, הצטבר בחשבון זה ליום 31.3.82 סך של 892,145,122 שקל בערכים היסטוריים, המיועד לכיסוי תשלומים בגין הזכויות הסוציאליות של העובדים. לאחרונה החל שירות התעסוקה לשלם תגמולים חודשיים — פנסיה לכ-120 עובדים הזכאים לכך.

השירות לא עשה הסכם עם משרד האוצר שיקבע את תנאי החזקת הכספים שהצטברו. מן הראוי לקבוע בכתב את תנאי החזקת הכספים בחשבונות אצל האוצר.